14.9.2026

Eduskunnan hallintovaliokunta

Kirjallinen asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi valtion virkamieslain ja turvallisuusselvityslain 50 §:n muuttamisesta (HE 117/2026 vp)

Esitykseen sisältyvät ehdotukset valtion virkamieslakiin ja turvallisuusselvityslain 50 §:ään. Muutokset voidaan jakaa kolmeen asiakokonaisuuteen.

Valtion virkamieslain muutokset

1. Esityksen mukaan valtion virkamieslakiin lisättäisiin nykytilaa selkeyttävä säännös palvelussuhteen aikana virkamieheltä edellytetystä nuhteettomuudesta sekä kyvystä hoitaa tehtävänsä riippumattomasti ja muutoinkin luotettavasti **(uusi 19 a § 1 mom.).**

   Esityksen mukaan myös, mikäli virkamiehen tehtävät sitä edellyttävät, viranomainen voisi koko virkamiehen palvelussuhteen ajan hakea henkilöturvallisuusselvitystä kaikissa niissä tilanteissa, joissa se olisi turvallisuusselvityslain (726/2014) mukaan kyseisen viranomaisen kohdalla mahdollista (**uusi 19 a § 2 mom.).**

   Uusi säännös ei muuttaisi virkamiehiin kohdistuvia vaatimuksia, eikä se muuttaisi tai lisäisi virkamiehen virkavelvollisuuksia, mutta se toisi säännöstasolla esille, että virkamieheltä edellytettävään luotettavuuteen kuuluu kyky hoitaa tehtävät rehellisesti ja lojaalisti ja viranomainen voi selvittää tätä turvallisuusselvityslaissa säädetyn mukaisesti.

   Henkilöturvallisuusselvityksestä säädettäisiin jatkossakin turvallisuusselvityslaissa ja eikä sitä edelleenkään voitaisi tehdä ilman kyseisen henkilön suostumusta. Muutoksen tarkoituksena ei ole säätää viranomaiselle velvollisuutta hakea henkilöturvallisuusselvitystä eikä säätää viranomaiselle turvallisuusselvityslaista poikkeavaa oikeutta hakea henkilöturvallisuusselvitystä.

   Esityksen tarkoituksena on kuitenkin säätää viranomaiselle keinot reagoida, jos virkamiehestä johtuvasta syystä ei henkilöturvallisuusselvitystä voida tehdä. **Uutena asiana** esityksessä säädettäisiin (**40 §:n muutos),** että virkamies voitaisiin pidättää virantoimituksesta, jos virkamiehestä ei hänestä itsestään johtuvasta syystä voida tehdä henkilöturvallisuusselvitystä, esimerkiksi virkamiehen kieltäytyessä henkilöturvallisuusselvityksen tekemisestä.

   Selkeyden vuoksi jo hakuilmoituksessa **(6 c §:n muutos)** olisi jatkossa ilmoitettava, onko kyse virasta tai virkasuhteesta, jossa viranomainen edellyttää harkintansa mukaan ja turvallisuusselvityslain kriteerien täyttyessä turvallisuusselvityslain 4 luvun mukaista henkilöturvallisuusselvitystä.

Lisähuomio

Valtiovarainministeriö kiinnittää huomiota siihen, että edellä todetun mukaisesti esityksen 19 a §:n 1 momentissa on kyse nykytilaa selkeyttävästä säännöksestä. Momentin sanamuodon mukaisesti kyse on virkamiehelle asetetuista virassa toimimisen edellytyksistä, joiden varmistamiseksi 2 momentin mukaisesti viranomainen voi hakea henkilöturvallisuusselvitystä turvallisuusselvityslain 19–21 §:ssä tarkoitetuissa tehtävissä työskentelevistä virkamiehistä turvallisuusselvityslaissa säädetyn mukaisesti. Uudessa säännöksessä ei olisi kyse viran kelpoisuusvaatimuksesta, eikä se myöskään muuttaisi virkamiehiin kohdistuvia vaatimuksia. Säännökseen ei sisälly myöskään uusia tai erillisiä virkamiesoikeudellisia seuraamuksia niiden tilanteiden varalta, joissa viranomaisen tietoon tulee asioita, joiden mukaan virkamies ei täytä pykälän 1 momentin edellytyksiä.

Valtiovarainministeriö pitäisi tärkeänä, että valiokunnan mietinnössä korostettaisiin soveltamiskäytäntöä selkeyttävästi, että uusi säännös ei voimaantullessaan muuttaisi tai lisäisi virkamiehen virkavelvollisuuksia. Ministeriö esittää, että valiokunta kirjaisi mietintönsä perusteluihin edellä todetun selventävän kannanoton, esimerkiksi seuraavaan tapaan:

"Valtion virkamieslain uusi 19 a § on nykytilaa selkeyttävä säännös, jossa ei ole kyse viran kelpoisuusvaatimuksesta ja joka ei voimaantullessaan muuta tai lisää virkamiehen virkavelvollisuuksia. Säännöksessä on kyse virkamiehelle asetetuista virassa toimimisen edellytyksistä, joiden varmistamiseksi viranomainen voi 2 momentin nojalla hakea henkilöturvallisuusselvitystä turvallisuusselvityslain 19–21 §:ssä tarkoitetuissa tehtävissä työskentelevistä virkamiehistä turvallisuusselvityslaissa säädetyn mukaisesti."

Tavoitteet

Valtion virkamieslain muutosesitysten tavoitteena on vastata valtion virastojen turvallisuus- ja toimintaympäristössä tapahtuneisiin muutoksiin erityisesti henkilöstöturvallisuudessa sekä yleisemmin virastovarautumisessa. Tavoitteena on lisäksi varmistaa ja vahvistaa luottamusta viranomaisen toimintaan sekä suojata ja edistää sitä. Taustalla ovat muun muassa valtion virastojen kohtaamat ja myös jo tuomioistuinkäytännössä esiin tulleet tilanteet, joita ei ole valtion virkamieslaissa pystytty ennakoimaan aiemmin.

Nuhteettomuus, riippumattomuus ja luotettavuus ovat keskeisiä vaatimuksia, jotka koskevat paitsi virkamiehiä myös koko julkishallinnon toimintaa ja hyvää hallintoa. Viranomaisella on nykytilassa kuitenkin rajatusti keinoja selvittää palvelussuhteen aikana virkamiehen tehtävien edellyttämää yleistä luotettavuutta, nuhteettomuutta ja riippumattomuutta. Tavoitteena on:
1) säätää lakitasolla periaatteet, joiden mukaan valtion virastoissa voidaan käyttää henkilöturvallisuusselvitystä kaikissa turvallisuusselvityslain mahdollistamissa tilanteissa koko virkamiehen palvelussuhteen ajan, mikäli palvelussuhteen tehtävät sitä edellyttävät;
2) sekä antaa lakitasolla viranomaiselle keinot reagoida, jos virkamiehestä johtuvasta syystä ei henkilöturvallisuusselvitystä voida tehdä

2. Huoltovarmuuskeskuksesta tuli 1.4.2026 voimaan tulleen lain (107/2026) mukaan valtion virasto, ja sen työntekijöistä virkasuhteisia. **Valtion virkamieslain 7 §:ssä Suomen kansalaisuutta edellyttävien valtion virkojen joukkoon lisättäisiin:**
   - Huoltovarmuuskeskuksen pääjohtajan viran lisäksi;
   - pääjohtajan välittöminä alaisina toimivien johtajien ja yksikön johtajien virat;
   - Huoltovarmuuskeskuksen virat, joiden tehtäviin kuuluu valmius- ja varautumistehtäviä;
   - sekä Huoltovarmuuskeskuksen virat, joiden tehtäviin kuuluu käsitellä ulkomaisten yritysostojen seurannasta annetussa laissa (172/2012) tarkoitettuja tietoja.

Tavoitteet

Muutoksen tavoitteena on lisätä koko valtionhallinnon turvallisuutta. Esityksen piiriin kuuluvat Huoltovarmuuskeskuksen virkamiehet käyttävät merkittävääkin julkista valtaa ja saavat tietoonsa laaja-alaisesti yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen kannalta keskeisiä tietoja, ja virkamiehillä on keskeinen rooli varautumiseen liittyvien järjestelmien toimivuudessa. Heillä on myös pääsy paikkoihin, joita koskevien tietojen paljastaminen tai muu oikeudeton käyttö voi vaarantaa kansallista turvallisuutta ja kansainvälisiä suhteita. Lisäksi virkojen tehtäviin sisältyy muita kansalliseen turvallisuuteen sekä Suomen ulkosuhteisiin liittyviä asioita.

Turvallisuusselvityslain muutos

3. Turvallisuusselvityslakiin (**muutos 50 §)** ehdotetaan muutosta, jonka mukaan valtion virastot, Kansaneläkelaitos sekä Senaatti-kiinteistöt-liikelaitos ja tämän tytärliikelaitos olisivat jatkossa turvallisuusselvitysrekisteristä saatavan tiedon osalta vastaavassa asemassa kuin ministeriöt. Vastaavalla tavalla kuin voimassa olevan turvallisuusselvityslain mukaan muun muassa ministeriöt, jatkossa myös ehdotetut organisaatiot voisivat itse tarkastaa turvallisuusselvitysrekisteristä viranhakijaan tai virkamieheensä liittyviä tietoja.

   Suojelupoliisi voisi jatkossa antaa teknisen käyttöyhteyden avulla ehdotuksen piiriin kuuluvien organisaatioiden nimeämälle henkilölle turvallisuusselvityksen hankkimisen arviointia varten turvallisuusselvitysrekisteristä tietoja, jotka on määritelty 50 §:n 2 momentin 1–4 kohdissa. Käyttäjällä on mahdollisuus hakea turvallisuusselvitysrekisteristä esiin tieto muun muassa siitä, onko henkilöllä voimassa olevaa haettavan selvityksen kanssa vastaavan laajuista turvallisuusselvitystä toiselle virastolle tai työnantajalle.

   Tavoitteet

   Muutoksen tavoitteena ja tarkoituksena on antaa turvallisuusselvitystä hakeville julkishallinnon tahoille itselleen mahdollisuus selvittää virkamieheen liittyviä tietoja turvallisuusselvitysrekisteristä. Tällä tavalla myös nopeutetaan ja yksinkertaistaan prosessia valtion viraston sekä muiden muutosesitykseen piiriin kuuluvien julkishallinnon toimijoiden hakiessa turvallisuusselvityksiä.

   Muutoksella pyritään myös hyödyntämään nykytilaa kattavammin voimassa olevia henkilöturvallisuusselvityksiä, mikäli selvityksen kohteena olevalla henkilöllä on jo viran tai virkasuhteen taikka tehtävän tehtävien edellyttämän laajuinen voimassa oleva henkilöturvallisuusselvitys. Tällä pyritään vähentämään uusien turvallisuusselvitysten hakemista ja tarpeetonta laatimista ja näin ollen myös niistä aiheutuvia kustannuksia.

Lausuntokierros ja käsittely yhteistoiminnassa

Hallituksen esitysluonnoksesta järjestettiin avoin lausuntokierros maalis-toukokuussa 2026 ja lausuntoja saatiin yhteensä 28. Pääasiassa lausunnoissa kannatettiin muutosehdotuksia eikä yhdessäkään lausunnossa varsinaisesti vastustettu ehdotuksia. Tarkennus- ja muutosehdotuksia ehdotettiin sekä perusteluihin että pykäliin ja näiden perusteella on tehty hallituksen esitykseen lukuisia lisäyksiä ja muutoksia. Erityisesti huomioitiin valtioneuvoston oikeuskanslerin, eduskunnan oikeusasiamiehen, oikeusministeriön, Suojelupoliisin, korkeimman hallinto-oikeuden sekä valtion henkilöstöä edustavien pääsopijajärjestöjen esiin nostamia asioita.

Luonnosta hallituksen esitykseksi käsiteltiin kaksi kertaa valtion pääsopijajärjestöjen kanssa valtion yhteistoimintalain 6 luvun mukaisessa menettelyssä.